

מראי מקומות- סנהדרין י"א

משמע מהגמ' דלמעשה שמואל הקטן לא ירד).

(ג) ור' חייא מהיכא גמר לה, מר"מ, וכו'- תמה המהרש"ל, למה לא אמר' דגמרו כולן או ממש או מיהושע. עוד תמה דהא אין שייך כ"כ ללמוד מיהושע, דסכ"ס יהי' נתגלה מי הי' ע"י הגורל, ויהי' נתבייש. וע"ש שמבאר באריכות כל מהלך הסוגיא, דר' חייא לא הי' יכול ללמוד משמואל הקטן, שהרי שמואל הקטן הי' לו תשובה קצת במה שהי' רוצה ללמוד הלכה למעשה, ולכן אין כ"כ בושה במה שאמר שלא הי' מזומן. ולכן אמר' שלמד מר"מ, דהי' קצת ביוש, שהרי עדיין לא תקנו שאין לקדש בביאה. וכן ביאר כל הסוגיא על דרך זה, דכ"א א' למד ממי שהי' המעשה קצת דומה לו. וע"ע במהרש"א שהוסיף עוד קו' על קו' המהרש"ל, דג"כ ק' מהכ"ת דלמדו זה מזה, הא איכא למימר דכל חד וחד מסברא דנפשי' עביד, כדי שלא להתבייש זולתו. והוא ביאר דבעצם הי' שייך לומר להיפוך, דאין לאדם להחזיק עצמו להיות חוטא כדי שלא לבייש אחר, ומכש"כ שלא להחזיק עצמו עם אחרים חוטאים כדי שלא לבייש אחר. אולם מדברי השם ליהושע, חטא ישראל, א"נ ממעשה דמשה, עד מתי מאנתם, למד שכני' דכיון דלא חס הקב"ה להחזיק אחרים כחוטאים ומשום דילטורא, גמר שכני' לנפשי' שיש לאדם להחזיק עצמו לחוטא כדי שלא לבייש אחר. ואילו הי' שכני' לא למד כן מהא דעשה הקב"ה, אלא הי' ס"ל דשאני דלטורא מבושה, ודאי הי' שמואל הקטן הי' לומד משכני'. ואילו הי' שמואל הקטן לא עשה כשכני', לא הי' לומד ר"מ משכני', אלא הי' לומד משמואל הקטן שהי' בדור שלפניו שלא להחזיק עצמו כחוטא, וכן להלאה נולא ביאר למה לא הי' ר"מ למד משכני' אלא משמואל הקטן, דלכא' כאן וכאן הי' ענין של בושה, ומשמע קצת מדבריו דאין ללמוד אלא ממעשה דור שלפניו, דאולי מה שהי' ראוי לדורות הראשונים אין עוד ראוי לדור זה, ולכן אין לנהוג כמותם. ולכן, כיון שהי' שבאמת שמואל הקטן למד משכני', א"כ גם ר"מ למד כמותו ונהג כן.

(ד) עמד ר"מ וכתב גט כריתות ונתן לה, עמדו כתבו כולן ונתנו לה- הק' האור שמח

(א) אמר מי הוא שעלה שלא ברשות- הק' בחי' ר' יונה, איך לא ידע ר"ג מי עלה שלא ברשות, הלא הי' צריך הוא להזמין לעלות, וא"כ ודאי ידע מי הזמין. ואין לומר דאמר ר"ג רק שיעלו ז', ולא פרט מי הוא, דאי"ז נחשב מזומנים. ועוד, א"כ מה שייך שיאמר שמי שעלה שלא ברשות שיצא, הרי כולם היו שוים ברשות (אולם ע' ביד רמה דבאמת הוכיח מסוגיין דאי"צ לייחד מי הוא מזמן, אלא דאמר ר"ג ישכימו לי מכס שבעה לעליי', ושבעה הראשונים ברשות עלו, והשמיני שעלה אחריהם שלא ברשות עלה). ותי' דבאמת ר"ג הי' יודע מי עלה שלא ברשות, אבל שאר הדיינים לא היו יודעים, מפני שלא הי' מזמן כולם במעמד א', כדי שלא לבייש מי שלא הי' מזומן, אלא כ"א מזמן לבד. וכשאמר מי הוא זה שעלה שלא ברשות ירד, לא רצה לומר לו כן בפירוש, כדי שלא לביישו יותר. וע"ז אמר שמואל שהוא הוא, כדי שלא יהי' מבוויש כלל. וע' במהרש"א שפי' דטעה שלוחו של ר"ג, והזמין ז' מלבד ר"ג, אף דהי' צריך להיות ז' עמו. וסבר ר"ג דא' עלה שלא ברשות, ולכן אמר ר"ג שמי שעלה שלא ברשות ירד [ומדבריו מבואר דאין מוכח דר' גמליאל ידע מי הי' המזומן שלא ברשות, דעל כרחק השליח מזמין הו' שלא מדעתו].

(ב) א"ל שב בני שב, ראויות כל השנים וכו'- כ' ר' יונה, דאין לומר שעברוה השנה עם שמואל שם, דהא אין מעברין אלא בז', ולכן לא עיברוה בכל אותו יום. וגם לא הי' שייך לומר דיצא שמואל הקטן ועיברוה לאחר שיצא, שהרי אין מעברין השנה אלא במזומנים, וא' מהם לא הי' מזומן. והמהרש"א העיר כע"ז, דמה הי' דעת שמואל הקטן, שיעברוה בלא הוא, הרי לא יהי' מעובר, כיון דא' באמת לא מזומן. ופי' ע"פ דרכו הנ"ל, דבאמת כולם היו מזומנים, רק השליח הזמין ז' מלבד ר"ג במקום שהי' צריך להזמין ו'. ולכן, אפי' אם שמואל הקטן הי' יוצא, שפיר היו יכולין לעבר השנה, דכולם הנשארם היו מזומנים (אולם אין מבואר בדבריו אם למעשה עברוה, דהא

דוקא, אבל הרמב"ן בהשגותיו שם חולק עליו, ומשמע מדבריו דענין של ריצוי הנשיא הוא משום כבודו (ולכן כ' דיכול למחול על כבודו), וע"ש שהאריך להק' על הרמב"ם, מהא דהיו מעברין השנה אפי' לאחר שכבר בטל הסנהדרין, ועוד קו', ע"ש.

(ז) ועיברו את השנה ע"מ שירצה ר"ג, וכו' - הק' בשיעורי ר' שמואל (קמ"ו), הרי אם אין להם ריצוי הנשיא, א"כ אין העיבור חל בכלל. וא"כ, למה צריכין להתנות דאם ירצה הנשיא יהי' חל ואם לא לא, הרי בלא תנאי ג"כ אינו חל בלא ריצוי שלו. ותי' דכיון דכל ענין של ריצוי הנשיא הוא משום כבודו (ע' לעיל), א"כ אם אינם מתנים על ריצוי שלו, א"כ אפי' אם אח"כ נתרצה, מ"מ הי' פגם בכבודו בשעת מעשה, וא"כ אף מה שירצה אח"כ לא יועיל (ולפי דברי היד רמה שהבאנו לעיל, דאינו משום כבודו, לכאן עדיין ק', וצ"ע).

(ח) ע"מ שירצה ר"ג - ע' בדו"ח רעק"א (כתובות ג.) שהביא מה שהק' ר' שלמה איגר אין תולין בדעת ר"ג, הרי קיי"ל דאין ברירה, וא"כ לכאן לא יועיל מה שנתרצה אח"כ [ואולי לפי מה שהבאנו לעיל בשם ר' שמואל לק"מ, ד"ל דבאמת לא התנו תנאי אמיתי כלל, אלא לכבודו עשו כן, אבל באמת עברו השנה בהחלטה, ולא תלאו בדעתו, ויש לעי' בזה]. וע"ש שתי' (לקו' הדומה לזה, וכנראה דרוצה הכותב לדמות זל"ז) דהיכא דאינו צריך מעשה, אז אין לזה חסרון בביררה. ולכן, היכא דהתנאי הוא ע"מ שלא ימחה הנשיא, אז אינו תלוי בביררה כלל, ורק היכא דצריך לעשות איזה פעולה, או לומר איזה דבר, אז שייך החסרון של ברירה.

(ט) אין מעברין את השנה אא"כ היתה צריכה וכו' - ע' ביד רמה דכ' דמה שמעברין השנה מפני דברים אלו הוא הלמ"מ. אולם ע' בחי' הר"ן דמשמע מדבריו שהוא משום הא דכתיב אתם אפי' שוגגין, וכו', די ש כח ביד ב"ד לעשות כן [וא"כ לכאן מוטלין על ב"ד לעבר השנה כשנראה להם איזה צורך, אבל לא שיש איזה מקור לדברים פריטים דבשבילם יש לעבר השנה] (ולכן פ"י דאם עיבר ב"ד השנה כשלא היו רשאים לעשות כן, מ"מ מהני, דרק לכתחלה הוא שלא לעבר משום שאר דברים). וע"ע בחי' ר' יונה, דלכאן משמע מלשונו דעיבור שנה מפני טעמים אלו

(גירושין ג', ד', ד"ה אמנם), הא ש"י ר"מ הוא דעדי חתימה כרתי, וא"כ, כמו דמצינו אצל ר"א דס"ל דעדי מסירה כרתי, דכדי להיות גירושין כשרים צריך להיות הנתינה לשמה, דהעדים צריכים לדעת באיזה גט היא מתגרשת (ולכן אם נתערבו שני גיטין אין שייך לגרש בהם, דאין ברור איזה גט מגרש איזה אשה), א"כ ה"ה לר"מ לענין עדי חתימה, דלכאן כיון דהם כרתי, א"כ בחתימתם צריכים לדעת דהיא מתגרשת בגט זה, ובלא"ה אין זה גירושין [ולכאן יש מקום לחלק, דבשלמא התם הרי יודעים מי הוא בעלה, ורק דאין יודעים אם גט זה הי' ממנו, וא"כ הוי חסרון בנתינה לשמה. אבל כאן, אין העדים יודעים מי הוא בעלה, אבל יודעים דאם איש זה בעלה הוא, א"כ היא מתגרשת בגט זה, ולכן למה אי"ז חשיב לשמה, וצ"ע בזה]. וכ' דבאמת מה דס"ל לר"א דבעינן כתיבה לשמה, ומה דלר"מ בעינן חתימה לשמה, אין הביאור שצריך להיות לשמה מחמת הסופר ומחמת העדים, אלא דצריך להיות לשמה מהבעל. ובדרך כלל, הסופר והעדים כותבים ע"פ הבעל, ולכן הוי לשמה, וכשהם כותבים שלא ע"פ הבעל, או אם הבעל עצמו אינו מצווהו לכתוב הגט בשביל אשה מיוחדת, הוי חסרון בלשמה. אבל אם הבעל יודע שהוא הבעל ושרוצה לגרש אשתו ע"י גט זה, והשליח כותב בשבילו, אף אם אין הסופר יודע דבאמת הוא הבעל, אין נפק"מ בזה, ושפיר יכולה להתגרש ע"פ גט זה, דלשמה הוא.

(ה) בת קול - כ' תוס' ד"א שלא היו שומעין הקול מן השמים, אלא קול אחר מתוך אותו קול, ולכן נקרא בת קול. וע' בתוס' הרא"ש דהוסיף עוד ביאור, דנקרא בת קול משום דלא כל אדם שומעו, רק מי שהוא ראוי לה. וע"ע בתוס' יו"ט (יבמות ט"ז, ו'), צויין בגלה"ש כאן), שכ' דנקרא בת קול משום שאינו קול ממש, דהיינו קול נבואה, אלא מעין הקול, ולמטה במדרגה, ולפי שכוחו חלוש, לכך נקרא דוקא בת קול, ולא נקרא בן קול.

(ו) אין מעברין את השנה אא"כ ירצה הנשיא - ע' ביד רמה שביאר דכיון דכתיב אשר תקראו אתם, הרי הקב"ה תלה את הדבר בסנהדרין, לפיכך צריך שיהא גדול שבהן מצוי עמהן ומסכים דעתו עמהם. וזהו כשי' הרמב"ם בספר המצוות (עשה קנ"ג), דצריך סנהדרין

יד) על האביו ועל פירות האילן ועל התקופות- פי' הר"ן (יא.) דהם מדאורייתא כדי שיחול המועדים בזמן הראוי להם, סוכות בזמן האסיף, ופסח באביב, ושבועות בזמן שהבכורים ראוי להביאם. אולם ע' ברש"י (ד"ה איבעיא) דלכא' משמע מדבריו דרך משום התקופה מעברין מן התורה.

טו) ועל פירות האילן- פרש"י, כדי שיהיו יכולין להביא ביכורים בשבועות, דאם אינם ראויים בשבועות, יהיו צריכים להטריח ולהביאם פעם אחרת. והק' היד רמא, אטו משום טירחא דעולי רגלים עוקרין המועדות. ועוד, הרי יכולים להביא הביכורים בסוכות. אלא הוא פי' (וכן משמע בתוס') דהתורה אמרה שיהי' שבועות בזמן שראוי להביא ביכורים, דהיינו בזמן שהבכורים מצויין, וזהו דין בקביעות יו"ט דשבועות, ולא בדין בהבאת ביכורים, אלא הוי רק סימן לזמן שבועות.

טז) אין מעברין את השנים אלא ביהודה... שכנו של מקום- פרש"י, בב"ד קבוע ביהודה. וכן פי' לענין הא דשכנו של מקום, היינו ירושלים (ולכא' דהיינו משום דהב"ד נקבע שם). והק' היד רמא, א"כ הול"ל דאין מעברין את השנים אלא בירושלים. וכ' דמסתבר דאכולה ארץ יהודה קאי, דהכל נקרא שכנו של מקום, דחדא נחלה היא.

יז) מה משפט ביום אף קדוש החודש ביום- כ' היד רמא דמהאי קרא יכולים ללמוד גם דעיבור שנה ביום (אף דקרא מיירי לענין קידוש החודש), משום דבעיבור שנה זו תלוי קביעות ראש השנה הבא, שכיון שנדחה ניסן ממילא נדחו כל החדשים, והרי אין מקדשין את החדש אלא ביום. אבל במפרש על הרמב"ם (קדוה"ח ד', י"ב) כ' שיש היקש בין קידוש החודש לעיבור שנה, ולכן שפיר למדין דאף עיבור שנה צריך להיות ביום.

(דהיינו, מלבד משום תקופה, וכו') מדרבנן הוא, ואינו מוכרח.

י) אבל עושין אותן סעד- פרש"י, סייג וסמך, דהיינו דאם צריכין לעבר משום א' מדברים האחרים, כגון על אביב וכו', דאין מעברין בשביל טעם א' בלבד, יכול להיות דברים אלו סעד לזה. אבל בר"ה (כא: ד"ה על ניסן) פרש"י דסעד היינו כדי לייפות וליישב הדבר שמעברו, אע"פ שבאמת אי"ז הטעם [ולדבריו שם לכא' עדיין צריך לב' של הטעמים דמביאים לקמן].

יא) מהודעין אנחנו לכון גזוליא רכיכין וכו'- הק' היד רמא, הא רשב"ג הי' אבזה דרבי, ובימינו לא הי' בהמ"ק, וא"כ לגזוליא ואמריא למה צריכין לעבר, הא כל הסברא לעבר משום אמריא וגזוליא הוא משום קרבנות. ותי' דרשב"ג הי' מפרש מה שהי' הנשיא אומר בזמן הבית. והר"ן תי' שהיו עושין כן משום מהרה יבנה בהמ"ק, וממילא יהיו צריכין לגזולים ואמרים, ולכן היו מעברים בשבילם. וע"ע במהרצ"ח שג"כ העיר בזה, וכ' דבשלמא אמריא, הי' שייך לומר דמקריבין ק"פ אפי' בלא בית, אבל גזולים ק', וע"ש מה שפי'.

יב) מהודעין אנחנו לכון דזמן ביעורא מטא וכו'- הק' המהרש"א, האם הי' צריך הוא להודיעם דהגיע זמן ביעור, האם לא ידעו איזה שנה הי'. ועוד, מה ענין זה למה דשלח לבני הגולה דעיברו השנה. ותי' דודאי ידעו איזה שנה הי', אלא דהי' צריך להודיעם שיש להם עוד חודש לבער מעשרותיהם [ולדבריו המהרש"א לכא' כוונת ר"ג הי' להודיע להם שעיבר השנה, ואמר להם באופן זה, בנוגע ביעור מעשרות, משא"כ לבני הגולה, דאין להם מעשרות, אמר להם בפירוש דעיבר השנה. אבל לכא' זה דלא כפרש"י, דפי' דלא הי' צריך להודיעם שעיבר השנה, כיון שהם קרובים, וא"כ הדר ק' לדוכתי, למה הי' צריך להודיעם דזמן ביעור בא, וע"ע].

יג) דזמן ביעורא מטא- פרש"י שנה שלישית או ששית לשמיטה. ותמה עליו היד רמא, דהא באמת זמן ביעור הוי שנה רביעית ושביעית. ועוד הק' על מש"כ רש"י דהי' מבערו ע"פ, דבאמת צריך לבערו בערב יו"ט אחרון של פסח (ובאמת זה תלוי בגירסת המשנה במעשר שני ה', ו', ע"ש).